

Dimensiunile Teatrului Național

Aveam aproape 13 ani când, venind în vacanță la bunici, dintr-un fund de provincie, altfel destul de civilizat, am intrat întâia oară în Teatrul Național, și am luat loc la stalul doi, ținându-mă respirația covârșită de emoție. Ori cât ar fi părut de timpurie, era o emoție *culturală*. Simțeam că în acel loc se petrec lucruri neobișnuite, unice, cum nu se mai pot întâmpla nicăieri pe pământ. Și că oamenii aceia, ce aveau să apară pe scenă, erau niște mari modele omenești, deosebiți întru totul de ceilalți. Poetul dramatic al cărui verb se întruhipa pe scenă mi se părea cea mai fericită și mai glorioasă odrăslire a oamenilor de pretutindeni, eram departe de a-i opune o cât de mică rezistență critică. Totul mă învăluise încă de la intrare: echipajele ce seoseau sub portalul pătrat, cu surugii cu doi cai și cu brbie roșii (la noi în provincie erau numai birji cu un cal); figurile de oameni bine îmbrăcați, siguri de ei, de o aroganță mondenă, ținând la braț femei fermecătoare, cu umerii goi și strălucind de paiete la cusăturile savante ale rochiilor lungi (erau chiar mai frumoase decât zărisem odată, prin fraudă, la balul regimentului 93 Infanterie din orașul meu); studenți și elevi, încheiați până sus, afectând o sagacitate erudită ori ironică, o foame de vis în care mă anticipam și eu, cu încântare; ușieri în fireturi, policandre, stucaturi daurite, mochete roșii, afișe pe care scria când se termină spectacolul și care e prețul билетelor; și, din când în când, „o personalitate“, care trecea într-un murmur de admirație, la care luam și eu, instinctiv, parte, fără să știu bine cine e — toate acestea, foarte palpitate, mă țineau într-un soi de amețală, care nu se risipea nici două luni după ce mă întorceam la buchea școlară din orașul adolescenței mele.

M-am dat apoi, încetul cu încetul, cu aceste ritualuri, am început să deosebesc pe Bullfmski de Soreanu, pe Manu de Sirbu, pe Mărculescu de Manolescu, să le dau „cote“, să spun când au fost mai „în rol“

sau când „m-au satisfăcut mai puțin“ (sărăcii, cât de buni erau, totuși, totdeauna, cu câtă credință și demnitate își făceau meseria!), am făcut trecătoare pasiuni, pe coardă boemă, pentru Bălățeanu, și pe coardă intelectuală, pentru Mihai Popescu (cine ar putea, astăzi, să-i continue?), am adorat cu înfocare și câteva actrițe, care au trecut demult în rangul venerabil, însă ferveora dintii se tot laiciza: autorii dramatici deveneau tot mai criticabili, pe lângă actorii Naționalului vedeam și alții, tot foarte buni, în săli mai puțin daurite, și astfel spiritul Teatrului se despărțea de locul unde mi se arătase mie, orbitor, întâia oară, și se răspindea, la început peste tot Bucureștiul și mai apoi peste țara întreagă. Iar, în timp, el urca până la origini, până la sălile și grădinile Momolô și Oteteleșanu, până la Societatea Filarmonică a lui Cîmpineanu și la așezămîntul domniței Ralu. Și, toate împreună, se numeau tot Teatrul Național.

Încît, atunci când sala cu peronul intrării așezat sub copertină patrată a căzut sub nemernice bombe, eu știam că Teatrul Național nu e acolo, sau, mai exact, *nu e numai acolo*, ci dincolo de paiete, fireturi și cariatide în stuc, e o existență mai ales spirituală, de lungă tradiție, și pe care bombele inamicului nu o pot nicicum atinge. Știam că Teatrul Național este spiritul hegemon al teatrului românesc și că flăcările criminale ce i-au mistuit pereții sînt puțin lucru pe lângă flăcările iscate și întreținute acolo de rivna moral-spirituală a cîtorva generații, și din care s-a copt și dospit cultura teatrală de azi.

Mai este Teatrul Național, astăzi, un asemenea hegemon, față de răspîndirea vieții de teatru în atîtea orașe și orașele, ba chiar — prin mass-media — în obscure cătune? Mai este el dătător de ton, când alte trupe și-au cîștigat deosebite vrednicii pe tărîm de stil, de performanță, de omogenitate sau de tinerețe? Mai are el un *ce* aparte, când

actorii și regizorii migrează de la un teatru la altul, fără pretenția de a duce cu ei un *cachet* special, o amprentă indelebilă? Mai este el promotorul nr. 1, când orice teatru, de oriunde, revendică onoarea premierei pe țară? Mai are el, în sfârșit, ponderea directoare pe care o avea, unicitate, de vreun fel?

Aș putea ocoli răspunsul, arătând că Teatrul Național este, de fapt, întreaga noastră mișcare teatrală, *integrată*, spiritul care o străbate, telurile ce o animă.

Dar voi răspunde cât se poate de concret: da, în bună parte Teatrul Național din București este teatrul cu cel mai mare *ambitus*, cu o pondere marcantă în viața de teatru și cu o „marcă a fabricației” relativ certă. La asta, în afara tradiției (coplesitoare!), contribuie mai multe lucruri: Teatrul Național este teatrul cel mai dotat, cu sălile cele mai multe, mai mari și mai moderne din țară, cu un aer de grandoare pe care nu îl egalează, deocamdată, nimeni. El poate face, cu trupa lui, cu regizorii lui, macro-spectacole, cum nu poate face un altul, adică poate lărgi la maximum dimensiunile actualului teatral (cu tehnică cu tot). Pe lângă sala cea mai mare, el are și sala cea mai funcțională, polivalentă, din România, și atelier-studio cel mai vast. În trupa lui sînt vîrfuri ale actoriei și ale regiei, începînd cu un Artist al Poporului, ce-l conduce. Este, după cât îmi dau seama, excelent întreținut. Prospecția lui documentară e mai vastă decît la alții. Opțiunea lui repertorială satisface relativ copios clasicul și modernul. Cît privește repertoriul autohton, Teatrul Național are deschiderea cea mai cuprinzătoare, sacrificînd uneori haremuri de austeră exigență dorinței de a descoperi, promova, lansa, adică de a antrena într-un cros național, cît mai multe nume și valori. Este asta un bine sau un rău? În orice caz, deși surplombat de o mare tradiție, Teatrul Național nu are ifose elitare și nici rutina înțepenită la care l-ar putea dispune vechile catifele și brocaturi, nu strîmbă din nas la autorul tînăr (cum nu strîmbă la regizor și la actor), caută mereu să fie catapultă și rampă de lansare, chiar *dacă*, din cauza acestei generozități, nu mai poate totdeauna „consacra”. Nu toate spectacolele Teatrului Național sînt foarte bune, dar nici unul nu e prost. Ținut să reînsuflețescă texte patinate de timp, fără să cadă în excesele modernizării cu orice preț, Teatrul Național are mult mai mari dificultăți să realizeze un stil decît orice alt teatru din țară, el neputînd ancora nici în estetism, nici în juvenilitate antrenantă, nici în parafrază dizolvantă, nici în bulevardism, și năzuind, pe de altă parte, să se ferească și de academism și de anchilozare, proprii unor Naționale străine. El nu poate să-și permită vulgarități vesele, dar nici crispări expresioniste, n-are voie să fie bălțat, șui, neproblematic, parodic — cum se răsfață alții — nici nu poate evita mult timp nume de autori con-

sacrați, chiar dacă aceștia nu sînt în cea mai bună formă. El face și operă de cultură, de tutelă artistică, de muzeu (este doar heredele legitim al trecutului!), de compilație, de publicistică — nu o dată, inspirată — și de export — nu o dată, reușit. Teatrul Național, azi, este o firmă, și una dintre cele mai bune, cu forță de atracție foarte mare. În anii noștri, dintr-o întreprindere, el a devenit un complex, cu toate rigorile ce s-au adăugat acestei înălțări.

Eu sînt unul dintre autorii jucați de Teatrul Național și bucuros de a fi fost jucat acolo. *Ștafeta nevăzută*, *Cine ești tu?*, *Camera de alături*, *Un fluture pe lampă*, *Acord*, aceste cinci prezente, dintre care cel puțin una longevivă, m-au atașat de Teatrul Național ca de un partener predilect, plin de grijă și de acuratețe. Serupulul valorificării întrece, la Teatrul Național, suflul animației, care, ca și productivitatea, vor trebui să cunoască îmbunătățiri; însă, odată lucrul pus în pagină, el capătă un soi de noblețe și o articulație solidă, de bun meșteșug, un „aer” care continuă să fie o garanție de calitate.

Tot teatrul de azi e laic, și-a pierdut din fascinația evasireligioasă cu care întîmpina ochii copilului de altădată. Coborînd de la stalul doi și urecîndu-mă pe scenă, am abandonat, cu vîrsta, din idoli, dar mi-am cîștigat, în schimb, prieteni. Actorul-sacerdot, ce mă hipnotiza altădată, s-a transformat acum în colaborator și în concetățean, în lucrător pe tărîmul artei și în militant pentru progres. E o altă vîrstă a teatrului, e o altă condiție. Sub învelișul celor 125 de ani, Naționalul este, azi, o instituție politică (dar, oare, n-a fost totdeauna?), la fel de națională ca și cinematografia noastră, de exemplu, și cu care, uneori, poate concura. Ceea ce le deosebește sînt cei 125 de ani.

Omăgîind, deci, dimensiunea trecutului, vreau să agurez și pentru cea a viitorului. Una dintre faptele cele mai vrednice pe care le-a făcut, în ochii mei, Naționalul bucu-reștean, a fost așezarea pe scenă, fie și cu 40 de ani întîrziere, a piesei *Danton* de Camil Petrescu, în icusita regie a lui Horea Popescu. Această faptă, soldată cu un succes, deschide oricărui scriitor speranța că Teatrul nu va uita manuscrise de piese proporționate puterilor și idealurilor sale, apte de spectacole grandioase, și va găsi, chiar după dispariția autorilor lor, sau a generațiilor actuale de regizori și de actori, prilejul să le dea viață scenică, să le restituie culturii românești pe care o reprezintă. Dimensiunea acestei speranțe se leagă de dimensiunea consistenței istorice a primei noastre scene, de însăși continuitatea noastră culturală. Dreptatea ce i s-a făcut lui Camil Petrescu atinge pe toți dramaturgii, deopotrivă; ea demonstrează conlucrarea dintre Teatrul Național și spiritul culturii românești și consolidează, și din acest punct de vedere, credința noastră comună într-un viitor luminos.

La mulți ani!